

CHRISTOPH WREMBEK SJ

JUDA, PRIJATELJ

TI,
KI NESEŠ JUDA DOMOV,
NESI TUDI MENE

Slovenski prevod
ANDREJ BALIGAČ

salve

VSEBINA

<i>Beseda vnaprej bralkam in bralcem</i>	7
Uvod.....	9
Jezus in šestkrat ponovno poročena ločenka.....	17
V hadu – ali: kakor skozi ogenj.....	47
Jezusove prilike o treh izgubljenih	71
<i>Ekskurz (vmesna opomba) Urediti si lastno življenje</i>	91
Bog podarja odrešenje	109
Juda, prijatelj	117
Skrivnost Dobrega pastirja iz Vézelaya	137
<i>Zahvala</i>	145
<i>Literatura</i>	146

BESEDA VNAPREJ BRALKAM IN BRALCEM

Pričujoča knjiga ponuja več, kakor bi se sprva utegnilo domnevati. Že podnaslov lahko vzbudi začudenje: »Ti, ki neseš Juda domov, nesi tudi mene ...«?

Juda? Sina pogube nositi domov?

Ali naj bi prav v osebi Juda, o katerem iz evangelijev – razen dramatičnih dogodkov pasijona – vemo le malo, doseglo svoj vrhunec ljubeče in odrešujoče Jezusovo delovanje?

Stari kapitel bazilike v Vézelayu je izhodišče bogatega doživetja, ki vas, draga bralka, dragi bralec, vodi v silovit, razsvetljujoč in pogosto ganljiv sprehod skozi temeljne pripovedi Svetega pisma, kjer izgubljenost nikoli ni zadnja beseda, temveč uvod v odrešenje. Imejte potrpljenje in dovolite, da vas povabim na krožno potovanje k duši evangelija, ki je sam Jezus: morda se bo odprla majhna skrinjica zakladov vere, duhovnosti in življenjskega sloga.

Izvedeli boste marsikaj zanimivega o nastanku kapitela; spremljali boste Jezusa v njegovem srečanju z ženo pri Jakobovem vodnjaku in na novo odkrivali prilike o treh izgubljenih – izgubljenem sinu, izgubljeni ovci,

izgubljeni drahmi –; pokazalo se bo, da se v Jezusovih srečanjih s cestninarjem Zahejem in s sključeno ženo skriva veliko več, kakor se zdi na prvi pogled.

Vsa ta srečanja in pripovedi je mogoče brati v povezavi z Judom: v vseh že prežarja motiv odrešenja – tudi najbolj izgubljenega med vsemi. Kajti Stvarnik nikogar ne zapusti.

Torej odrešenje in zveličanje tudi za Juda? Na koncu te drobne knjige boste našli presenetljiv odgovor. Čudovit in hkrati osrečujoč, vklesan v kamen v edinstvenem kapitelu »Dobrega pastirja iz Vézelaya«. Viden očem, občuten srcu.

V njem se skriva neizmerno upanje. Tudi mi smemo – ne glede na to, kako je potekalo naše življenje z vsemi njegovimi neskladji – na koncu reči: »Ti, ki neseš Juda domov, nesi tudi mene!« In če nam te besede ne bi prišle z ustnic – ON nosi domov tudi nemega. Vse. Tudi mene.

UVOD

Že leta me navdušuje neka slika. Zaznamuje mojo delovno sobo, spremlja moje misli in čute, moje teološko razmišljanje ter mojo osebno molitev. Kakor studentec vedno znova napaja mojo ljubezen. Vedno bolj. Slika prikazuje kapitel iz romanske opatijske cerkve sv. Marije Magdalene v Vézelayu v Burgundiji. Na njem je na levi upodobljen Juda, ki se je obesil, nekoliko bolj desno pa je na umetelno okrašenem kapitelu videti pastirja, ki mrtvega Juda nosi čez ramo kot izgubljeno ovco. Poimenoval sem jo »Dobri pastir iz Vézelaya«.

Ta skoraj devetsto let star kapitel si zasluži veliko več pozornosti kot le bežen pogled. V sebi namreč nosi celotno Božje sporočilo odrešenja in zveličanja. Pred našimi očmi se razodeva bistvo, srce krščanske teologije, ki ga besede ne bi mogle lepše, bolj pretresljivo in ganljivo izraziti.

Pomislimo: pretekla stoletja niso poznala ne daljnogleda ne kamere, in v to višino kapitela v polmraku obojka je zagotovo le redkokdo povzdignil pogled.

Še posebej, ker je bilo v cerkvi mogoče videti številne kapitele, ki so bili mnogo bolj osvetljeni kot ta. Tistega bistvenega pa, kar je neznani kamnosek s svojimi čuti, prežetimi s hrepenečo vero, oblikoval v tem enem

samem kapitelu in kakor v senci varovalno skrtil, niso mogli zaznati. Bilo je previsoko in predaleč.

V naših dneh ta na videz preprost, v resnici pa izjemno izrazit simbol naše vere dobiva vse več pozornosti: krasi denimo drobne publikacije ali služi kot meditacijska slika iskalcem. Odkrili so ga tudi nekateri pomembni misleci, a ga niso zares »dojeli«. V številnih umetnostnozgodovinskih vodnikih ni niti omenjen: kot da na njem ne bi prepoznali nič posebnega ali v njem slutili kaj izjemnega. Drugi številni kapiteli bazilike sv. Marije Magdalene se zdijo veliko zanimivejši, saj so po tematiki in simbolnih namigih pogosto težko razumljivi. Nasprotno pa je sporočilo te ene same upodobitve takoj razumljivo: Dobri pastir – in to je Jezus, ki se je sam tako imenoval – nosi Juda domov kot izgubljeno ovco. Medtem ko večina prizorov na kapitelih v cerkvi obravnava teme iz Stare zaveze ali mitologije, gre tukaj za motiv, ki nedvomno sodi v Novo zavezo in je splošno znan: Jezus, dobri pastir.

Kako neznana in kako nenavadna je ta upodobitev v resnici, postane jasno ob primerjavi z drugo podobo izdajalca Juda. Ta je približno 90 kilometrov jugovzhodno od Vézelaya, v cerkvi sv. Lazarja v Autunu, ki je bila zgrajena približno v istem času kakor cerkev sv. Marije Magdalene, med letoma 1120 in 1140. Zavetnika cerkva sta Marija Magdalena in Lazar, brat in sestra, a upodobitvi Juda nimata nič skupnega: v šoli kiparja Gislebertusa, ki je cerkev sv. Lazarja bogato okrasil, je Juda pri-

kazan kot obešenec, ob njegovih nogah pa se na levi in desni za plen borita dva satanska demona. V Vézelayu pa kapitel, katerega kiparja ne poznamo, kaže popolno nasprotje: ne Satan ne njegovi demoni ne odnesejo obešenega Juda kot plen v pekel, temveč Dobri pastir nese Juda domov kot zmagovalno nagrado.

V Vézelayu pri razporeditvi upodobitev na kapitelih v cerkvi sv. Marije Magdalene ni bilo mogoče odkriti nobenega sistematičnega načrta. Domneva pa se, da je teoretične priprave za kapitele opravil eden najvidnejših učenjakov tistega časa; raziskave kažejo na Petra Častitljivega [*Petrus Venerabilis*], izjemno osebnost tistega stoletja: pri enaindvajsetih letih je bil (1115) prior samostana v Vézelayu, pri osemindvajsetih pa je postal deveti opat samostana v Clunyju. Človeško sočuten, globoko veren in teološko samosvoj (dal je Koran prevesti v latinščino) je v Clunyju podelil zavetje (azil) še enemu duhovno izstopajočemu samotarju svojega časa, Petru Abélardu.

Če bi se torej izkazalo, da je bil prav Peter Častitljivi navdihovalec za kapitele, se ni mogoče izogniti vprašanju, ali ni bila življenjska pot Petra Abélarda za opata Petra Častitljivega živa spodbuda k tej edinstveni upodobitvi Juda.

Abélard se je, treba je reči, sam bahal kot velik filozof in dialektik. Trume učencev, ki so mu sledile, so ga potrjevale v njegovi ničevosti in samovšečni samopodobi. To je nujno vodilo v nasprotovanja, zlasti ker je Abélard skušal v vero uvesti razum. Med njegovimi pariškimi

učenci (Pariz se je tedaj omejeval na otok na Seni) je bila tudi neka Héloisa, izjemno intelektualno nadarjena in tudi izjemno lepa nečakinja vplivnega kanonika Fulberta; tudi ona je filozofa občudovala in ga globoko spoštovala. Po začetnem resnem in moralno urejenem razmerju med učiteljem in učenko je Abélard odkril, da v njem poleg dialektike in logike dremlje tudi čutna sla. Tako sta postala eden najslavnejših, najbolj škandaloznih in hkrati najteže doumljivih ljubezenskih parov v zgodovini. Ko sta drug za drugega vzplamtela s telesom, duhom in dušo – Héloisa že od začetka prežeta s predano in, kot se je pozneje pokazalo, vseživljenjsko ter brezpogojno ljubeznijo – sta kmalu postala par.

Rodila mu je sina. Abélard jo je poslal k svoji družini; iz njegove čutnosti ni zrasla ljubezen z odgovornostjo, čeprav se je s Héloiso zakramentalno poročil. Njen razjarjeni oče je dal Abélarda kastrirati.

Héloisa, katere ljubezen do Abélarda ni nikoli ugasnila niti v oddaljenosti niti ob dolgotrajni odsotnosti vsakršnega stika z ljubljanim, je kmalu kot opatinja prevzela vodstvo samostana Paraklet, ki ga je ustanovil Abélard.

Leta 1141 je sinoda v Sensu razglasila Abélarda za heretika, kar se ni zgodilo brez spletk in s soglasjem Bernarda iz Clairvauxa. Abélard je bil zdaj zlomljen človek, vsa ničevost je izginila, bil je velik grešnik, kot heretik izobčen iz Cerkve. Njegovo življenje je bilo uničeno in brez upanja. Vendar se, kot je sprva nameraval, ni odpravil v Rim k papežu, temveč je odšel v Cluny,

kjer je bil opat Peter Častitljivi. Romanje tja ga je vodilo mimo Vézelaya. Tam je bila cerkev leto prej dokončana, še brez narteksa (vhodne dvorane). Ali je stopil vanjo in pogledal desno navzgor? Ali je prepoznal Juda in v njem samega sebe, tistega, ki se je v svojem brezupu obesil? Ali je zagledal tudi pastirja ...? Toda v nasprotju z Judom Abélard Kristusa ni izdal, celo podobno kot njegov učitelj je hotel vnesti razum v vero; prav tako se ni obesil. Pa vendar ga je takratno mnenje na neki način vendarle »obesilo«.

V Clunyju je potrkal na vrata in skupaj z berači ter romarji prosil za prenočišče. Peter Častitljivi je odkril, kdo pri njem išče zatočišče, in ga častno sprejel. Le leto pozneje, 21. aprila 1142, je Abélard umrl. Peter Častitljivi je imel toliko veličine in svobode, da je zakonito Abélardovo ženo, tedaj že opatinjo Héloiso (»moja najdražja sestra v našem Gospodu«), osebno obvestil o odhodu »moža, ki vam pripada«. Na koncu pisma opatinji zapiše: »Tisti, s katerim ste se povezali z vezjo mesa, nato z močnejšo in trdnejšo vezjo božje ljubezni, tisti, s katerim in pod katerim ste se posvetili službi Bogu, tisti, pravim, je danes namesto vas v ljubezni objet od Boga, vašega drugega jaza. In ob dnevu Gospodovega prihoda, ob glasu nadangela, ob zvoku trobente, ki naznanja najvišjega sodnika, ki prihaja z nebes, vam ga bo v svoji milosti vrnil; On ga varuje za vas.«

Héloisa je zaprosila za Abélardovo telo iz clunyske opatije, Peter Častitljivi pa je truplo »neopazno« odstranil s pokopališča in ga sam pospremil k ljubljeni, opati-

nji samostana Paraklet. Pot ga je še enkrat vodila skozi Vézelay, kjer je lahko povzdignil pogled h kapitelu, ki ga je morda sam navdihnil, – in videl, da je bil Dobri pastir tisti, ki je največjega izmed grešnikov nosil na svojih ramah domov. Tako je tudi sam nesel Abélarda domov, – dokler ga Bog ne bi vrnil njegovi ženi.

Pomislimo: Dobri pastir ne nosi podobe *kateregakoli* človeka, temveč Juda, »sina pogubljenja«, tistega, ki po izročilu nikakor ne bi mogel več biti deležen odrešenja. Toda ne izročilo, temveč Bog sam ima zadnjo besedo.

V tej knjigi se želim posvetiti starodavnemu vprašanju: kako je Jezus ravnal z grešniki? Ali jih je zaradi njihovih grehov izključil in rekel: niste vredni, da bi bil z vami v občestvu ali vi z menoj!? Najprej se morate spokoriti in spreobrniti!? Ali ni Jezus res tudi grozil? Da bodo vrženi v peklenski ogenj, kjer jih čaka Satan in njegovi angeli?

Biti kristjan pomeni »živeti življenje, ki ustreza klicu, s katerim smo bili poklicani«, dan za dnem, od jutra do večera. Le tako se lahko – tako kot Cerkev sama – sklicujemo na Jezusa Kristusa in njegov evangelij. Kaj pa se zgodi s tistim, ki z besedami sicer trdi, da je kristjan, a s svojim življenjem ravna v nasprotju s tem? In to v temeljnih stvareh, ki so očitno v nasprotju z Jezusovim naukom? Ali v takih primerih on ali ona nima več občestva, nima več *communio* z Mesijo Jezusom? Ali pa morda ravna v nasprotju z Jezusovim naukom tudi tisti, ki ne odpušča več?

*Zgoraj upodobitev Juda iz cerkve sv. Lazarja v Autunu,
spodaj tista iz sv. Marije Magdalene v Vézelayu.*